

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто питання формування вимог до інформатичних компетенцій вчителів Республіки Польща у контексті розвитку інформаційного суспільства, наведено приклади європейських та національних програм інформатизації освіти, що сприяють інтеграції Польщі у європейський світовий освітній простір. Автор досліджує особливості формування інформатичних компетенцій майбутніх учителів початкових класів в освітніх закладах України, вивчає перспективи реформування системи національної освіти у сфері використання інформаційно-комунікаційних технологій через участь в європейських освітніх проектах.

Ключові слова: *інформатична компетентність, інформаційно-комунікаційні технології, інформаційна компетентність, освітня програма, освітній проект, стандарт підготовки у сфері ІКТ.*

В статье рассмотрены вопросы формирования требований к информатическим компетенциям учителей Республики Польша в контексте развития информационного общества, приведены примеры европейских и национальных программ информатизации образования, способствующих интеграции Польши в европейское мировое образовательное пространство. Автор исследует особенности формирования информатических компетенций будущих учителей начальных классов в учебных заведениях Украины, изучает перспективы реформирования системы национального образования в сфере использования информационно-коммуникационных технологий через участие в европейских образовательных проектах.

Ключевые слова: *информатическая компетентность, информационно-коммуникационные технологии, информационная компетентность, образовательная программа, образовательный проект, стандарт подготовки в области ИКТ.*

The problem of formation of informatics competence of future primary school teachers in compliance with international educational standards is relevant at the stage of Ukraine's aspirations for European integration. The article deals with the formation informatics competence requirements for teachers of Poland in the context of information society are examples of European and national information education programs that promote

---

integration of Poland into the European world educational space. The author examines especially the formation informatics competence of primary school teachers in educational institutions of Ukraine, examines the prospects for reforming the national education system in the field of ICT through participation in European educational projects. It is reasonable to change different approaches to the organization of the educational process for future teachers of Ukraine. At the time of Ukraine's accession to the educational projects implementing the European Union, cooperation in science and technology sector and create conditions for the expansion of international scientific and technical cooperation. For educational institutes this means access to a wealth of scientific publications and databases, which speed up Ukraine's integration into the virtual space of the European Union and the web is the international scientific community; will enable fulfillment for young scientists in Ukraine through participation in a variety of grants programs.

Key words: *informatics competence, information and communication technologies, information competence, educational program, educational project, the standard of training in ICT.*

Стрімкий розвиток інформаційного суспільства зумовлює потребу у трансформації системи освіти та підвищенні вимог до професійної компетентності педагогів, невід'ємною складовою якої є вміння здійснювати пошук та використання інформації, володіння технологіями комп'ютерних комунікацій, уміння засвоювати і використовувати можливості інформаційних технологій для розв'язування методичних і навчально-виховних проблем. Тому одним з пріоритетних напрямків вищої освіти України є підготовка майбутніх фахівців – учителів початкових класів у контексті європейської освіти згідно вимог до міжнародних освітніх стандартів. З огляду на це цікавим є дослідження проблеми формування інформатичних компетенцій майбутніх учителів початкових класів у вищих навчальних закладах України на основі досвіду найближчої за розташуванням країни Євросоюзу – Польщі.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних педагогічних джерел свідчить, що проблема підготовки майбутнього вчителя в галузі інформатичних компетенцій постійно знаходиться в центрі уваги як вітчизняних, так і закордонних дослідників. Зокрема, польські вчені активно працюють над пошуком оптимальних шляхів удосконалення системи підготовки вчителів початкових класів у вищих навчальних закладах. Проблему підготовки майбутніх учителів початкових класів у Польщі досліджували такі вчені: Е. Гаек, К. Крашевські, В. Оконь, І. Пижик, В. Потенга, М. Сисло та інші. Теоретико-методичні та практичні основи формування інформатичних компетентностей підготовки майбутніх вчителів початкових класів в Україні відображені у працях В. М. Барановської, С. А. Бикова,

А. М. Коломієць, Н. В. Морзе, Н. Х. Насирової, Л. Є. Петухової, Ю. С. Рамського, О. М. Спіріна, О. І. Шиман та інших. Усі дослідники відмічають, що важливою ознакою розвитку освіти ХХІ століття є інтеграційні процеси в країнах Європи, спрямовані на формування єдиної, ефективної системи професійної підготовки, покликаної готувати вчителів початкової школи, здатних функціонувати у швидкозмінних умовах сучасного ринку праці з його високими вимогами до рівня професіоналізму та фахової майстерності. Професійна підготовка вчителів початкової школи спрямована передусім на формування фахівців з новітнім типом мислення, котрі сприймають швидкозмінні соціально-економічні, технологічні та інформаційні реалії навколишнього світу та інформаційного світогляду, заснованого на розумінні визначальної ролі інформації та інформаційних процесів у різних сферах людської діяльності [1, с. 35].

Відсутність в Україні вимог щодо освіченості вчителів в галузі застосування ІКТ зумовлює необхідність більш глибокого аналізу питання формування інформатичних компетенцій майбутніх учителів початкової школи. Метою статті є дослідження досвіду Республіки Польща в галузі формування ІКТ-компетенцій учителів початкової школи; аналіз проблем реформування національної системи освіти в європейському контексті; пошук шляхів удосконалення інформатичної підготовки студентів – майбутніх вчителів початкової школи в умовах освітнього процесу ВНЗ України.

Інформатична компетентність є невід'ємною складовою професійної компетентності вчителя початкової школи і належить до переліку ключових компетентностей, визначених науковцями міжнародної спільноти на Лісабонській конференції 2001 року. У процесі їх формування повинні враховуватися особливості специфіки початкової школи, диференційована підготовка вчителя за ознакою спеціалізації, системна і цілеспрямована орієнтація студента на внутрішнє вмотивоване оволодіння системою знань, умінь, навичок, способів діяльності, способами застосування нових інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності [2, с. 29].

На думку В. М. Барановської, інформаційно-методична компетентність передбачає вміння використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології для підготовки, супроводу, аналізу, коригування навчального процесу; вміння добирати найбільш раціональні методи та засоби для комп'ютерної підтримки навчального процесу; вміння ефективно поєднувати традиційні методичні системи навчання з комп'ютерними технологіями [2, с. 30].

Питання підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі інформаційно-комунікаційних технологій є одним із пріоритетних

предметів вивчення та обміну досвідом у Республіці Польща протягом останніх років, зважаючи на впровадження болонських стандартів в освіту та науку. Адже, згідно з «Висновками Ради Європейського Союзу та представників урядів країн-членів щодо удосконалення професійної підготовки вчителів», здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології для розв'язання різноманітних завдань, а також для власного безперервного професійного розвитку є однією із здатностей, які сучасний учитель має набути під час навчання у педагогічному закладі та у процесі подальшого професійного розвитку [5].

Формування професійної компетенції майбутніх учителів початкових класів польський уряд планує та здійснює, надаючи перевагу реалізації найефективнішим концепціям, моделям підготовки та освітнім програмам Євросоюзу. Зокрема, згідно завдань європейської програми «Навчання впродовж усього життя», у якій бере участь і Республіка Польща, велика увага приділяється розвитку якості навчання, допомозі в підтримці креативності через критичне осмислення медіа освітніх матеріалів.

У Польщі Стандарти професійної підготовки вчителів прийняті Постановою міністра науки та вищої освіти від 17 січня 2012 року. У цьому документі наголошується, що кожен учитель повинен бути готовим використовувати інформаційні технології у власній діяльності та у навчально-виховному процесі.

У Стандартах підготовки вчителів Польської Республіки для роботи у сфері інформаційно-комунікаційних технологій зазначено, що «всі вчителі мають бути вчителями інформаційних технологій у тій мірі, що й учителями читання, письма і усного рахунку» [10, с. 2].

Стандарти розповсюджуються на п'ять компонентів діяльності вчителя, який, зокрема: залучає учнів до навчання та творчості; заохочує та розвиває в учнів почуття громадської відповідальності у сфері цифрових засобів масової інформації; впроваджує та розвиває власні знання і методи оцінки з використання інформаційних технологій; працює і навчає технологіям збереження навколишнього середовища; займається неперервною самоосвітою і професійно розвивається [10, с. 17].

Згідно зі стандартами підготовки вчителів, які діють в Польщі, кожен учитель для ефективної професійної діяльності повинен мати наступні інформатичні компетентності:

– використання понять (термінології), засобів, інструментів та методів ІКТ (учитель повинен знати будову та функції основних та периферійних засобів комп'ютера, вміти використовувати мультимедійні засоби для демонстрації мультимедійних матеріалів, послуговуватися локальною мережею та сервісами мережі Інтернет; вміти здійснювати інсталяцію програмного забезпечення, необхідного для професійної діяльності; знати санітарно-гігієнічні вимоги до організації праці за

комп'ютером; можливості застосування комп'ютера для організації діяльності школи та комунікації з батьками);

– ІКТ як компонент майстерності вчителя (учитель повинен уміти організовувати збереження електронної інформації; використовувати програмне забезпечення – текстовий, графічний редактор, табличний процесор та бази даних; уміти готувати мультимедійні презентації; володіти навичками застосування засобів мережі Інтернет для отримання інформації, обміну досвідом; використовувати комп'ютер як засіб для самонавчання та підвищення власної професійної майстерності);

– використання ІКТ як освітнього середовища, відповідного до етапу та галузі навчання – планування та проектування середовища навчання, оцінка досягнень учнів;

– правові, етичні та суспільні аспекти доступу до ІКТ і використання цих технологій [9].

Розглянемо процес формування вимог до інформатичних компетенцій вчителів Республіки Польща у контексті розвитку інформаційного суспільства.

У Польщі в 70-ті роки ХХ ст. запропоновано навчання комп'ютерної грамотності вчителів, уведено предмет «Інформатика». З 1999 року в польській освіті розпочато ґрунтовну реформу, одним із напрямів якої є використання мультимедійних технологій. Зважаючи на це, з 2000 року у підготовці вчителя початкових класів запроваджено предмет «Медіа в освіті».

У кінці ХІХ – на початку ХХІ ст. пріоритетним завданням багатьох підготовчих осередків Польщі стало підвищення кваліфікації вчителів початкових класів з інформатики в системі післядипломної освіти Польщі. Були окреслені такі інноваційні підходи: створення спеціальних осередків з удосконалення вчителів у навчанні інформаційних технологій, що не лише навчають, а й контролюють сформовані вміння застосовувати в навчальному процесі різноманітні форми роботи; розроблення спеціальних програм, проектів, допомога вчителям у створенні власних мультимедійних пакетів, у використанні мультимедійних пристроїв [4, с. 197].

Для підвищення інформаційної та комунікаційної компетентності вчителів та учнів в останні роки урядом Польської республіки було впроваджено низку державних проектів, насамперед, Polski Portal Edukacyjny «Interkl@sa» (навчальний портал, що забезпечує вчителів та учнів навчальними матеріалами), Intel® – Nauczanie ku przyszłości («INTEL – навчання для майбутнього» – програма навчання вчителів ІКТ), програма сертифікації користувачів персональних комп'ютерів ECDL (The European Computer Driving License), рекомендована Європейською Комісією як основний стандарт комп'ютерної грамотності в країнах ЄС.

У 2012–2013 році у Польщі стартувала урядова програма Cyfrowa

---

Szkola («Цифрова школа»), яка покликана сприяти підвищенню компетенцій в галузі ІКТ учнів та вчителів шкіл усіх рівнів, підтримувати зміни моделей навчання в напрямку розвитку творчого потенціалу, навичок критичного мислення, в тому числі пошуку, оцінки та творчого використання наявних джерел знань. Метою цієї програми було вдосконалення підготовки вчителів у галузі розробки та застосування електронних освітніх ресурсів, використання студентами сучасних навчально-методичних посібників у процесі навчання та учіння.

Пілотна програма включала чотири ключові сфери:

– «Е-вчитель», яка стосується розвитку навиків вчителів у сфері навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, комунікації з учнями і батьками та ведення шкільної документації з використанням ІКТ;

– «Освітні е-засоби», яка стосується доповнення пропозиції публічних електронних освітніх засобів, зокрема забезпечення доступу до безкоштовних е-підручників;

– «Е-школа», яка стосується забезпечення шкіл необхідною інфраструктурою в сфері ІКТ, зокрема надання сучасної дидактичної допомоги, забезпечення початкових шкіл сучасними навчально-методичними посібниками, що необхідні для реалізації навчального плану з використанням ІКТ;

– «Е-учень», яка стосується забезпечення учнів засобами навчального призначення, допомога у навчанні використання, забезпечення мобільним комп'ютерним обладнанням [6].

Польські вчителі з 2005 року беруть активну участь у проектах європейської освітньої програми eTwinning, що працює в структурі Фонду розвитку освіти Республіки Польща. Метою даної програми є об'єднання вчителів та налагодження співпраці серед шкіл європейських країн з використанням ІКТ для взаємодії, обміну досвідом, інформацією, методичними та навчальними матеріалами. Під патронатом програми etwinning проводяться міжнародні навчальні семінари та конференції, курси електронного навчання та контактні семінари, де польські вчителі можуть зустрітися з колегами з інших країн і підписати угоду про співпрацю між школами. Вчителям пропонується пройти безкоштовне online-навчання по роботі із системою дистанційного навчання Moodle. Проекти програми eTwinning з використанням ІКТ охоплюють учасників з 32 країн та сприяють співпраці вчителів об'єднаної Європи.

У процесі освітньої реформи в Польщі для підготовки молоді до життя в інформаційному суспільстві впроваджують низку національних програм: «Національна програма розвитку інформаційної освіти» [7], «Інтернет для шкіл» [8] та ін., функціонують тривалі стратегії для Польщі на період до 2020 року.

З огляду на значний досвід та позитивні результати Польщі в галузі залучення вчителів до освітніх програм та проектів, доцільним є зміна підходів щодо організації освітнього процесу для майбутніх педагогів України. Програма Intel – Навчання для майбутнього вичерпала себе з точки зору можливостей саморозвитку вчителів у галузі ІКТ. Крім того, Державна цільова програма впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» виявилась не надто ефективною: хоча за статистикою за останні 15 років підвищено інформатичні компетентності 360 тис. вчителів, але використання застарілої техніки та неліцензійного програмного забезпечення не дозволяє вчителям повною мірою застосовувати свої знання під час навчально-виховного процесу, а також не забезпечує потребу педагогів у постійному саморозвитку та самонавчанні. Тому на часі є приєднання України до освітніх проектів, які запроваджує Європейський Союз, співпраця у науково-технологічній сфері та створення передумов для розширення міжнародного науково-технічного співробітництва.

Перший проект, який планує запровадити МОН України, – це «Академія навичок», що був розроблений в громадському середовищі та фінансується фондом Вишеградської четвірки. Цей проект спрямований на неформальну освіту, зокрема на навчання студентів і дорослих. На даний час він містить близько 150 лекцій, півтори тисячі тестів від 40 відомих експертів з різних напрямків освіти і надалі буде розвиватися та поповнюватися методичними матеріалами. Інший проект, над яким працює Інститут модернізації змісту освіти МОН, – це створення сучасної онлайн-платформи для дистанційної освіти школярів та обміну досвідом для вчителів [3].

Позитивним аспектом також є приєднання України в березні 2015 року до Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». З точки зору формування інформатичних компетенцій вчителів в Україні участь у цьому проекті дає змогу користуватися ширококутовим Інтернетом. Для університетів це означатиме доступ до величезної кількості наукових публікацій і баз даних, що пришвидшить інтеграцію України у віртуальний простір ЄС та Інтернет-простір міжнародних наукових спільнот; дасть можливість самореалізації для молодих науковців в Україні шляхом участі в різних грантах даної програми.

Пріоритетним завданням, яке ставить на сьогодні МОН, є підготовка Концепції розвитку ІКТ в освіті на 2016–2025 рр.; розробка методики оцінки цифрових навичок педагогів; створення онлайн-курсу з цифрової грамотності через інтеграцію соціального проекту «Академія навичок» в сайт МОН [3].

Зважаючи на певні кроки МОН України в напрямку підвищення

інформатичних компетенцій вчителів, вважаємо, що на часі є питання формування готовності майбутніх учителів до впровадження медіа-освітніх технологій у професійну діяльність через психологічну та навчальну підготовленість студентів, яка передбачає усвідомлення студентами необхідності оволодіння системою знань для впровадження ІКТ-технологій.

Формування інформатичних компетенцій майбутніх педагогів доцільно здійснювати протягом всього періоду навчання у ВНЗ: студенти повинні бути знайомі з можливостями, які надають ІКТ для організації навчального процесу в початковій школі: забезпечення зворотного зв'язку в процесі навчання; інтенсифікація процесу навчання, підвищення його ефективності за рахунок реалізації можливостей мультимедійних навчальних систем для наочного подання навчального матеріалу; підвищення унаочненості навчального процесу; забезпечення пошуку інформації з різноманітних джерел; інтеграція навчальних предметів та диференціація навчання; надання навчальній діяльності дослідницького, творчого характеру; індивідуалізація навчання для максимальної кількості дітей з різними стилями навчання та різними можливостями сприйняття; можливість моделювати досліджувані процеси або явища; організовувати колективну та групову роботи; здійснювати контроль навчальних досягнень; створювати сприятливу атмосферу для спілкування.

На нашу думку, основними умовами, що сприяють формуванню інформатичних компетентностей майбутніх вчителів початкових класів в умовах навчального закладу, є:

- достатня кількість практичних та лабораторних робіт, які передбачають використання комп'ютерної техніки;
- вивчення методики викладання профільних педагогічних та методичних дисциплін;
- наявність самостійної роботи з програмним забезпеченням для початкової школи, електронними навчальними матеріалами та веб-ресурсами;
- використання завдань для самостійної роботи, що передбачають пошук інформації в мережі Інтернет, засобів для спілкування та дистанційної освіти;
- освоєння студентами методики використання інформаційних технологій на різних етапах уроку.

Навчальний процес в умовах навчального закладу слід організувати таким чином, щоб стимулювати бажання до опанування комп'ютерних технологій:

- на заняттях з методик вивчення дисциплін шкільного курсу необхідно створювати професійно орієнтовані завдання та ситуації, які мотивують до вивчення ІКТ;

– навчальний процес слід організувати з використанням технічних засобів, демонстраційних та дидактичних матеріалів, розроблених засобами ІКТ.

Із метою стимулювання студентів до оволодіння системою знань, необхідних для впровадження медіа освітніх технологій у професійну діяльність, необхідно використовувати електронне освітнє середовище навчального закладу, можливість доступу до електронних ресурсів та дистанційного навчання.

Інформатична компетентність майбутнього вчителя початкової школи є компонентом його загальної педагогічної культури, найважливішим показником його професійної майстерності і відповідності світовим стандартам у сфері вищої освіти. Готовність майбутніх учителів до впровадження комунікаційних технологій у професійній діяльності залежить від психологічної та навчальної підготовленості студентів у галузі комп'ютерних технологій, готовності до самоосвіти через дистанційне навчання та участь у освітніх проектах та програмах. Саме нові підходи до реформування процесу навчання через запровадження та можливість участі майбутніх педагогів у європейських освітніх проектах спрямовані на те, щоб залучити студентів до активного пізнання і впливати на їхню мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову та психофізіологічну сфери, забезпечуючи тим самим професійне зростання.

Стаття не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективними напрямками наукових пошуків можуть бути: формування інформатичних компетенцій майбутніх педагогів початкової школи через засоби дистанційного навчання, використання веб-сервісів тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарапко В. Упровадження інформаційних технологій у систему вищої педагогічної освіти Великої Британії: історичний аспект / В. Гарапко // Гуманітарний Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди»: зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – № 35. – С. 34–41.
2. Проблема формування інформатичних компетентностей майбутніх учителів початкових класів у педагогічній теорії [Електронний ресурс] / В. М. Барановська // Педагогічний дискурс – 2011. – № 10. – С. 29. Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/peddysk_2011_10_7.pdf.
3. Парламентські слухання «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/zakon/new/par_sl/SL030216.htm.
4. Чичук В. М. Напрями використання прогресивних ідей польського

- досвіду підготовки вчителя початкових класів у вищих навчальних закладах України / В. М. Чичук // Наука і освіта. : наук.-практ. журн. Південноукр. нац. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2014. – № 3. – С. 195–198.
5. Conclusions of the Council and of the Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Council of 15 November 2007, on improving the quality of teacher education Europe / Official Journal of the European Communities, C 300/6 of 12.12.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:300:0006:0009:EN:PDF>
  6. Ewaluacja ex-post rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych – „Cyfrowa szkoła” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/ibe-raport-cyfrowa-szkola.pdf>.
  7. Fundacja Nowoczesna Polska [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nowoczesnapolska.org.pl>.
  8. Proponowane kierunki rozwoju społeczeństwa informacyjnego w Polsce do 2020 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nauka.gov.pl/g2/oryginal/2013_05/5de4e12caa5c43f9e7ad159505c26e03.pdf.
  9. Standardy przygotowania nauczycieli w zakresie technologii informacyjnej i informatyki [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.if.univ.rzeszow.pl/spk_if/pliki/standardy.pdf.
  10. Sysło Maciej M. Standardy przygotowania nauczycieli doprowadzenia wydzielonychzajes informatycznych / Maciej M. Sysło. – W.: Polskie Towarzystwo Informatyczne, 2010. – 18 s.